

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת בראשית תשפ"ב לפ"ק

יצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף רנ"א

נשמה חטאת, שמיום שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם בקבר, ונשמה אומרת גוף חטא, שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כצפור. אמר ליה אמשול לך משל, למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שהיה לו פרדס נאה והיה בו בכורות נאות [נתאני הבכורות], והושיב בו שני שומרים, אחד חיגר ואחד סומא, אמר לו חיגר לסומא, בכורות נאות אני רואה בפרדס, בא והרכיבני ונביאם לאכלם, רכב חיגר על גבי סומא והביאום ואכלום. לימים בא בעל פרדס, אמר להן בכורות נאות היכן הן, אמר לו חיגר כלום יש לי רגלים להלך בהן, אמר לו סומא כלום יש לי עינים לראות. מה עשה, הרכיב חיגר על גבי סומא ודן אותם כאחד, אף הקב"ה מביא נשמה חטאת וזורקה בגוף ודן אותם כאחד, שנאמר (תהלים נד) יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו, יקרא אל השמים מעל זו נשמה, ואל הארץ לדין עמו זה הגוף [נכלומר יקרא הקב"ה לנשמה הבאה לו לתוך גופו של אדם מעל השמים ממעל, ויקרא אף אל הגוף שבא מן הארץ] ע"כ. הרי דגוף האדם ונשמתו נקראים בתואר שמים וארץ.

ומעתה יש לומר דהא דאמר הכתוב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, קאי על בריאת האדם שהיה יציר כפיו של הקב"ה, וגוף האדם נברא בשמאלו, ונשמתו נברא בימינו, ועל זה אמר אף ידי יסדה ארץ זה הגוף, וימיני טפחה שמים זה הנשמה. ועבודת האדם לגבר הימין על השמאל, שנשמתו תהא שליט על חומר גופו.

*

ואמר הכתוב וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה, וברש"י נטל עפרו ממקום שנאמר בו מזבח אדמה תעשה לי (שמות כ-כא). אמר הלואי תהא לו אדמה כפרה ויוכל לעמוד (בר"ר יד-ח) ע"כ, ואם כן מהעפר שהיה תחת מקום המזבח נברא האדם. ועל פי זה כתב בצפנת פענח (בראשית ב-ו) שהחלל שנוצר על ידי לקיחת האדמה, הוא הוא החלל שתחת המזבח הנקרא שיתין. והיינו כי אמרו חז"ל (חגיגה יב) אדם הראשון מן הארץ עד לרקיע שנאמר (דברים ד-לב) למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ ע"כ. והנה מן הארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה (שם יג), ואם כן אורך גופו של אדם הראשון היה כן. ועפר זה נלקח מתחת המזבח, ונעשה מזה חלל עד התהום, על כן ביצירתו של אדם הראשון נתהוו השיתין שתחת המזבח.

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (א-א). בגמרא (סוכה מט.) תנא דבי רבי ישמעאל, בראשית, אל תקרי בראשית, אלא ברא שית [חלל שתחת המזבח כנגד מקום הנסכים] ע"כ. ויש להבין למה נרמז זה תיכף בהתחלת הבריאה. גם להבין למה נקרא זאת בשם שיתין מלשון יסוד (תהלים יא-ג), הלא חלל זה הוא תחת יסוד המזבח, ואין זה שיתין של יסוד.

עוד אמרו (שם) אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן שיתין מששת ימי בראשית נבראו שנאמר (שיר ז-ב) חמוקי [סתרי] ירכיך [לשון ירך המזבח] אלו השיתין, כמו חלאים שמחוללין ויורדין עד התהום, מעשה ידי אמון, זו מעשה ידי אומנותו של הקב"ה ע"כ. וצריך ביאור הלא כל הבריאה היה בדיבור, באתא קלילא דלית ביה משותא, ובעשרה מאמרות נברא העולם (אבות ה-א), ואיך קורא לבריאת השיתין שהם מעשי ידי אמון.

ובגמרא (כתובות ה.) דרש בר קפרא גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דאילו במעשה שמים וארץ כתיב (ישעיה מז-ג) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ואילו במעשה ידיהם של צדיקים כתיב (שמות טו-יז) מכותן לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידיך ע"כ. וגם על זה תקשה שאמרו שברא הארץ בשמאל והשמים בימין, הלא הכל במאמר נברא.

*

ונראה כי הגם שכל הבריאה היתה במאמר, מכל מקום דבר אחד בהבריאה היה בידיו, והוא בריאת אדם הראשון שהוא יציר 'כפיו' של הקב"ה, וכמו שנאמר (בראשית א-כז) ויברא אלקים את האדם בצלמו, וברש"י בדפוס העשוי לו, שהכל נברא במאמר והוא נברא בידים, שנאמר (תהלים קלט-ה) ותשת עלי כפכה, נעשה בחותם כמטבע העשויה על ידי רושם ע"כ. וכן נאמר להלן (ב-ו) ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה, וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה, ויפח באפיו נשמת חיים. וברש"י העלה את התהום והשקה העננים לשרות העפר ונברא האדם, כגבל זה שנותן מים ואחר כך לש את העיסה (בר"ר יד-א) ע"כ.

והנה בגמרא (סנהדרין צא.) אמר ליה אנטונינוס לרבי, גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין, כיצד, גוף אומר

ומעתה כיון שאדם הראשון נברא מידי של הקב"ה, אם כן כריית השיתין שתחת המזבח היו מעשי 'ידי' של הקב"ה, ושיתין אלו לא נבראו במאמר כמו כל הבריאה, אלא זה נתהוו מבריאת האדם שהיתה בידיו, על כן על שיתין אלו שפיר אמר קרא שהם 'מעשי ידי אמן', מעשי ידי אומנותו של הקב"ה. ועל כן נקרא המקום ההוא בתואר 'שיתין', דכיון דתכלית הבריאה הוא האדם, וצדיק יסוד עולם (משלי י-כה), אפילו בשביל צדיק אחד העולם מתקיים (יומא לה), ואדם הראשון צדיקו של עולם נברא משם, על כן נקרא בשם 'שיתין', כי ממקום ההוא נתהוו יסודו של עולם. – וכיון שהאדם הוא תכלית הבריאה, בשביל ישראל שנקראו ראשית (ב"ר א-א), על כן נרמז זאת בתחלת הבריאה, בראשית, ברא שית.

*

אמנם אכתי צריך ביאור, הלא מקום המקדש והמזבח לא נתקדש עד שבנה המלך שלמה את הבית, אבל בששת ימי בראשית לא היה על מקום הזה שום קדושה, ואם כן המזבח מקום כפרתו באה רק אחר יותר מאלף שנה על מקום ההוא, ואיך אמרו על אדם הראשון שממקום כפרתו נברא (עיין רמב"ם ה' בית הבחירה ב-ב).

ונראה דאיתא בגמרא (פסחים נד.) שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם, ואחד מהם הוא הכסא הכבוד והבית המקדש דכתיב (ירמיה יז-ב) כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו [מרום הוא בערבות, מראשון מקודם העולם, וכן מקום מקדשנו נברא מראשון] ע"כ. וכנראה שהכוונה היא על בית המקדש של מעלה. וכיון שבית המקדש של מעלה מכון כנגד בית המקדש של מטה (רש"י שמות כג-ב), הרי המקדש של מעלה מכון נגד ההר הבית בירושלים, וכיון שקדושת המקדש של מעלה בוקעת ויורדת כנגדה למטה, וזהו כל שכן ממה שאמרו (אהלות א-ז) דטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, לכן בעת בריאת אדם הראשון היה כבר מקודש מקום זה מקדושת המזבח למעלה, ושפיר נברא ממקום כפרתו.

*

ובזה נראה לבאר מה שמצינו ביעקב אבינו כאשר ברח אל בית לבן, כתיב (בראשית כח-א) ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש וגו', ויחלום והנה סלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו וגו', וייקץ יעקב משנתו, ויאמר אכן יש ה' במקום הזה, ואנכי לא ידעתי, ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה, אין זה כי אם בית אלקים, וזה שער השמים ע"כ. ולכאורה יש להבין, הלא מבואר ברש"י (ומקורו מגמרא חולין צא:), כי יעקב הלך עד לחרון, כי מטא לחרון אמר, אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למיהדר וחזר עד בית אל, וקפצה לו הארץ, שנעקר הר המוריה ובא לכאן. וכאשר רצה ללכת חזרה לדרכו אחר תפלתו, אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה, שקעה חמה פתאום שלא בעונתה כדי שילין שם ע"כ. ולפי זה פליאה מה שאמר יעקב אחר זה, אכן יש ה' נשמתו נברא מימינו של הקב"ה, וימינו טפחה שמים, והוא, כי אמרו חז"ל (פסחים שם) כי גם תשובה נברא קודם שנברא העולם דכתיב (תהלים צ-ב) בטרם הרים ילדו, וכתיב תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם [בטרם הרים ילדו, בראת מדת התשובה, תשב אנוש עד דכא, עד ידכא לבבו לפניך] ע"כ. והיינו כי בלא כח התשובה לא יתכן בריאת האדם, כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז-ז), ולא נוח לו וליצרו שנברא, אך בהיות שקודם בריאת העולם ברא ה' כח התשובה, או יכולין לגשת לבריאת האדם. ולהורות זאת להאדם שלא יפול רוחו ולא יתייאש, ברא ה' את האדם ממקום המזבח מקום כפרתו, להכיר כי יש לו תקנה גם אחר חטאו, ונשמתו של אדם ימיני טפחה שמים, אותו ימין הפשוטה לקבל שבים ברא נשמתו, כדי שיוכל האדם להתרומם תמיד בכל מצביו לשוב לה' ולהיות בריה חדשה.

במקום הזה ואנכי לא ידעתי, שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה, הלא בודאי הרגיש שהוא נמצא בהר המוריה, שהרי התפלל שם, ותיקן תפלת ערבית, ובגמר תפלתו רצה ללכת לדרכו ובא השמש והוצרך ללון שם, אם כן שפיר ידע כי הוא נמצא בבית אלקים.

אך לפי מה שנתבאר, כי באמת הר המוריה עדיין לא נתקדש אז עד ימי שלמה, ורשאים לישן שם. אך בהיות שבית המקדש של מעלה מכון כנגד הר המוריה, וקדושה של מעלה בוקעת ויורדת כנגדה למטה, יש לנהוג כבוד במקום הזה למטה, ששורה בה קדושה ממקדש של מעלה. אבל כאשר ראה יעקב שנעקר הר המוריה מירושלים ובא לבית אל, אם כן כעת אינו מכון נגד מקדש של מעלה, ומכל מקום יהיב דעתיה להתפלל, שהרי זה מקום שהתפללו בו אבותיו. וכאשר בא השמש ולא היה יכול להמשיך לילך לדרכו, וישכב במקום ההוא, כי עצם המקום עדיין לא נתקדש, וכעת אינו מכון נגד מקדש של מעלה, ושפיר עשה כהוגן.

אמנם כאשר ראה בחלומו, שבמקום הזה טולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, שהסולם עומד בשיפוע, רגל הסולם כאן במקום שישן, וראשו מגיע השמימה, ראשו בשמים במקדש של מעלה, והיינו שעדיין יש קשר להמקום שהוא שוכב עליו בשיפוע עם קדושת המקדש של מעלה, הגם שאינו מכון זה תחת זה, ונעקר הר המוריה ממקומו, מכל מקום לא נפסק הקשר שלה מלמעלה, ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו בשיפוע, על כן כאשר וייקץ יעקב משנתו, התפלא ואמר 'אכן יש ה' במקום הזה', גם כאשר נעקר הר המוריה ממקומו, 'ואנכי לא ידעתי', שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה. ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה, אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים', וברש"י שבית המקדש של מעלה מכון כנגד בית המקדש של מטה, שגם כעת מכון בשיפוע נגד מקדש של מעלה, זה לא ידעתי.

*

והנה חומר גוף האדם נברא ממקום המזבח, מקום כפרתו, ונשמתו נברא מימינו של הקב"ה, וימינו טפחה שמים, והוא, כי אמרו חז"ל (פסחים שם) כי גם תשובה נברא קודם שנברא העולם דכתיב (תהלים צ-ב) בטרם הרים ילדו, וכתיב תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם [בטרם הרים ילדו, בראת מדת התשובה, תשב אנוש עד דכא, עד ידכא לבבו לפניך] ע"כ. והיינו כי בלא כח התשובה לא יתכן בריאת האדם, כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז-ז), ולא נוח לו וליצרו שנברא, אך בהיות שקודם בריאת העולם ברא ה' כח התשובה, או יכולין לגשת לבריאת האדם. ולהורות זאת להאדם שלא יפול רוחו ולא יתייאש, ברא ה' את האדם ממקום המזבח מקום כפרתו, להכיר כי יש לו תקנה גם אחר חטאו, ונשמתו של אדם ימיני טפחה שמים, אותו ימין הפשוטה לקבל שבים ברא נשמתו, כדי שיוכל האדם להתרומם תמיד בכל מצביו לשוב לה' ולהיות בריה חדשה.

הגליון הזה נחנך על ידי

מוה"ר ר' יוסף לעפקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו בנישואי בנו למזל טוב	מוה"ר ר' יוסף לעפקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו באירוסיו בנו למזל טוב	מוה"ר ר' משה לעפקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו בנישואי בתו למזל טוב	מוה"ר ר' יעקב יוסף לעפקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו בנישואי בנו למזל טוב	מוה"ר ר' חיים וויינבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו בנישואי בנו למזל טוב
מוה"ר ר' יצחק מאיר פישער הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו בהולדת בתו למזל טוב	מוה"ר ר' שלמה יעקב ווערצבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' יעקב הכהן רובין הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו בהולדת בתו למזל טוב	מוה"ר ר' יעקב הכהן רובין הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו בהולדת בתו למזל טוב	מוה"ר ר' יואל אשר מענדלאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו באירוסיו בתו למזל טוב
מוה"ר ר' יחיאל שטערן הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' מרדכי נאה הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' אליקים אורטנער הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' אליקים אורטנער הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' מרדכי דוד ראזענבערג הי"ו לרגל השמחה השרויה כמעונו בהולדת בנו למזל טוב